

COSTACHI BUZDUGAN
GEORGE TROIANI

Cercetările periegetice efectuate în primăvara anului 1986 pe segmentul Nehoiașu — Pătirlagele de pe cursul superior al râului Buzău, pentru depistarea unor monumente arheologice amplasate în zona afectată de viitoarele lucrări hidrotehnice, au prilejuit descoperirea mai multor urme străvechi de locuire. Printre acestea se numără și așezarea din punctul „Burdusoia” de pe teritoriul satului Sibiciu de Sus, comuna Pătirlagele, județul Buzău.

Punctul menționat, care apare ca o prelungire a dealului Burdușoia, format din depozite de diatomite, se află pe terasa superioară a piriului Sibiciu, aproape de confluența acestuia cu râul Buzău, în plină zonă depresiunară, flancată spre nord-vest, nord și nord-est de culmi.

De formă cvasitriunghiulară, închinzînd între laturile sale o suprafață de circa 1 hectar, incinta așezării este delimitată spre sud-vest de satul Sibiciu de Sus, spre nord-vest de șoseaua Pătirlagele — Colți, iar spre nord — est de dealul Burdușoia (pl. 1 punctul 1)

Cercetările au avut drept scop cunoașterea stratigrafiei, a intensității de locuire și stabilirea limitelor de sud și nord ale așezării. Pentru soluționarea acestor probleme a fost trasată o secțiune de $82 \times 1,50$ m, orientată 240° SSV — 60° NNE și s-a taluzat malul dinspre șoseaua Pătirlagele — Colți unde apăruseră urme arheologice.

Deși modeste ca întindere, săpăturile efectuate au permis să se constate existența mai multor nivele de locuire și că limita nordică a așezării o constituie însăși poala dealului Burdușoia. În privința stratigrafiei s-au constatat anumite perturbații datorate formelor de relief și structurii solului, alcătuit din gresii și marno-argile, intercalate cu pachete de diatomită, care au favorizat declanșarea de alunecări.

Astfel, începînd de la suprafața actuală a solului se găsește un strat de pămînt nisipos cu pietriș de culoare gălbui-cenușie. Grosimea lui variază, în funcție de înclinarea pantei, între 0,50 — 0,80 m. Acestuia îi succede un strat de pămînt granulos, de culoare brun-cenușiu, uneori cu nuanțe gălbui-cenușii, gros de 0,35 — 0,50 m. La rîndul lui, acesta suprapune un strat de pămînt cenușiu, cu pietriș și diatomită, a cărui grosime este cuprinsă între 0,25 — 0,45 m. El reprezintă o scurgere sau eventual o alunecare de teren ce se intercalează în stratul al doilea, separîndu-l pe unele porțiuni în două nivele. Sub el se află un strat de pămînt brun-gălbui, a cărui grosime oscilează între 0,25 — 1 m. Urmează solul virgin, alcătuit, pe o grosime de 0,50 — 1,50 m, dintr-o argilă gălbuie ce conține pe alocuri lentile de pietriș. Sub această argilă se află o altă argilă ce are însă o culoare brun-gălbuie.

Din punct de vedere arheologic, în primul strat, format din pămînt nisipos, amestecat cu pietriș, rezultat din alunecările de diatomită de pe dealul Burdușoia, ce s-au pe-

* Stațiunea a fost identificată cu ocazia cercetărilor periegetice efectuate pe valea Buzăului în primăvara anului 1986 de către colectivul secției Istoria Străveche din Muzeul de Istorie a României. Pentru desfășurarea în bune condiții a cercetărilor de un real ajutor ne-au fost domnii Marius Constantinescu, directorul Muzeului Județean Buzău, învățătorul Traian Ștefănescu din Pătirlagele și inginerul Gheorghe Angheliescu din Valea Lupului. Cercetările s-au efectuat în cadrul contractelor încheiate cu I.S.P.H. București. Ținem a mulțumi și pe această cale d-lui ing. Tudor Alexandru pentru sprijinul acordat.

trecut de-a lungul timpului și care continuă și în zilele noastre, apar resturi arheologice sporadice indicând perioade istorice diferite.

Mai bogat în vestigii arheologice este stratul al doilea, format din pământ brun-cenușiu. În cuprinsul lui a fost identificat un orizont cultural documentat prin numeroase vestigii. Acestui orizont îi aparțin câteva locuințe și gropi menajere. Pe baza pieselor de inventar pot fi precizate două faze : una cuprinsă între secolele VI—IV î.e.n. și alta între secolele III—I î.e.n.

Formarea celui de al treilea strat în urma unui accident natural petrecut după observațiile arheologice, cândva în secolele VI—IV î.e.n., va fi produs unele perturbații în viața așezării. Dar amploarea modestă a săpăturilor nu au permis descoperirea efectului lor pe plan arheologic. Oricum, viața, așezării, stinjenită doar pe unele porțiuni, va continua deoarece stratul care suprapune acest nivel conține numeroase resturi de cultură materială din secolele VI—IV î.e.n.

Ultimul strat care mai prezintă importanță arheologică este cel format dintr-un sol brun-gălbui. În cuprinsul lui se întâlnesc vestigii din epoca bronzului și din prima epocă a fierului — acestui orizont îi corespunde și o locuință cu inventar ceramic databil în secolele VI—IV î.e.n.

În continuare vom prezenta pe epoci descoperirile efectuate.

I. *Epoca bronzului* — reprezintă, așadar, cel mai vechi nivel de locuire identificat, el fiind documentat prin câteva obiecte și, în mod special, prin ceramică. Din rândul obiectelor de piatră menționăm în primul rând diferite lame și răzuitoare din silex de culoare albicioasă și maronie (pl. 2/3—4), un cuțit curb (krummesser) (pl. 2/2), o piatră fragmentară de risniță, un frecător cu urme de folosire, precum și un tipar fragmentar din gresie (pl. 4). Tiparul, reprezentat de o singură valvă, păstrează doar partea dinspre vîrf, după care se poate aprecia că el era folosit fie pentru turnat topoare, fie mai curînd dălți cu tăișul ascuțit.

Din bronz este prelucrată o toartă fragmentară de vas, care ar putea data însă și dintr-o perioadă mai tîrzie (pl. 2/5), iar din os o bară pătrată în secțiune, foarte bine lustruită pe toate părțile și din care se obțineau, probabil, podoabe (pl. 3/8). Din lut ars sînt câteva fusiole, lucrate destul de neglijent, dintr-o pastă de culoare cenușie.

Ceramica bogat reprezentată este în exclusivitate fragmentară și întotdeauna într-o stare de conservare foarte precară. Din această cauză încercarea de reconstituire a formelor este foarte anevoioasă. Cu toate acestea se poate preciza existența a două categorii bine individualizate. Prima categorie o reprezintă ceramica din pastă fină, de culoare brun-cenușie, care marchează prezența vaselor de mici dimensiuni. Cea de a doua categorie cuprinde ceramica dintr-o pastă mai grosieră, cu nisip și cioburi pisate în compoziție, de culoare cenușie sau cărămidie, care reflectă existența vaselor de dimensiuni medii și mari (pl. 5).

Ornamentația ceramicii este sărăcăcioasă. Pe fragmentele provenind de la vase mici, cu pereții subțiri, lucrate dintr-o pastă fină, ea nu mai poate fi urmărită din cauza puternicei coroziuni. Doar în unele cazuri, observate la fragmente de vase mari, s-a putut constata prezența liniilor în relief și a șirurilor de alveole dispuse pe buza vasului nșor răsfrîntă.

Aspectul general al pastei din care sînt lucrate vasele și puținele motive ornamentale păstrate îndreptățesc atribuirea ceramicii descoperite la Sibiciu de Sus culturii Monteoru faza IC,¹

Descoperiri asemănătoare cu cele prezentate mai sus s-au făcut și pe un platou învecinat, denumit „Podul Viei“ și aflat pe malul drept al pîrului Siniciu, la nord-est de cătunul Drăgănoiu (pl. 1/2). Cîteva fragmente ceramice foarte corodate, ce pot fi atribuite de asemenea epocii bronzului, s-au descoperit și pe drumul ce duce din Sibiciu de Sus spre satul Gornetu, pe coasta de sud-est a dealului Burdușoia.

II. *Prima epocă a fierului* — este reprezentată atît de materialele descoperite în locuința nr. 1 cît și în cuprinsul primului nivel de locuire geto-dac.

¹ A1. Oancea, Cerc. Arh., II, MÎR, 1976, p. 191—230.

Locuința nr. 1 a fost parțial dezvelită și avea o formă dreptunghiulară, era orientată est-vest. Ea reprezintă un bordei a cărui podcă se află la 1,40 m sub nivelul antic de călcare (pl. 6).

Ceramica descoperită cuprinde două categorii: fină și grosieră. Prima categorie, cea fină, este reprezentată prin fragmente provenind din vase de mici dimensiuni, mai ales cești și căni, lucrate dintr-o pastă de culoare cenușiu-gălbui sau brună. Unele dintre ele sînt ornamentate cu caneluri scurte, dispuse oblic pe partea centrală a vasului. Acestei categorii i se alătură fragmente de vase de dimensiuni mijlocii lucrate dintr-o pastă neagră, cu lustru metalic pe ambele suprafețe. Unele fragmente, provenind dintr-un vas de culoare gălbui, prezintă pe suprafața interioară firnis roșu. Mai trebuie de asemenea menționate fragmente de străchini, cu buza arcuită, lucrate dintr-o pastă de culoare brun-cenușie, lustruită pe ambele suprafețe în aceeași culoare (pl. 7/1).

Cealaltă categorie ceramică lucrată dintr-o pastă grosieră de culoare cenușiu-gălbui, cu nisip și cioburi pisate în compoziție, conține vase de dimensiuni mari, în formă de borcan, cu buza tăiată drept sau oblic spre interior. Corpul cu profil ușor arcuit este prevăzut pe partea centrală cu două sau patru apucători plate. Alte vase sînt prevăzute cu un brîu alveolar situat sub buză și intrerupt de apucători semilunare plate.

Din rîndul obiectelor de altă natură, dar lucrate tot din ars sînt cîteva fusaiole bitroneonice.

Prin trăsăturile ei formal-tipologice și prin ornamentație ceramica prezentată poate fi încadrată orizontului cultural Birsești-Ferigile² și datată în secolele VI-IV î.e.n.

III. *A doua epocă a fierului* — reprezintă perioada în care așezarea a cunoscut cea mai mare dezvoltare. Locuințele identificate, deși cercetate parțial, au permis totuși cunoașterea unor elemente. După conturul prins în profil se poate afirma că ele descriu în plan o formă rectangulară și au orientări diferite. De dimensiuni mijlocii ele se înca-drează în timpul de locuință adîncită în pămînt (pl. 6).

Locuinței nr. 2, orientată NV-SE, i s-a dezvelit doar jumătate de sud-est. Semi-îngropată, are podcăva situată la 0,50 m sub nivelul antic de călcare. Colțul ei de sud taie o groapă de formă elipsoidală, orientată de asemenea NV-SE și al cărui fund se află la 0,60 m sub nivelul antic de călcare.

Locuința nr. 3, descoperită doar în jumătatea ei de nord, are o formă dreptunghiulară (lungimea de 4,30 m.) și era orientată est-vest. Este un semibordei al cărui fund se află la 0,85 m sub nivelul antic de călcare. Resturile de arsură și de chirpic descoperite pe latura de est provin de la o vatră sau cuptor distruse însă de alunecările de teren (pl. 8/3).

Locuința nr. 4 este presupusă pe baza resturilor de chirpic descoperite la adîncimea de 0,60-0,80 m în profilul malului de sud al secțiunii. Era o locuință de suprafață.

Locuința nr. 5 de formă ovală este orientată nord-sud. Fundul ei se află la 0,40 m sub nivelul antic de călcare.

Locuința nr. 6 situată pe malul terasei dinspre șoseaua Sibiciu de Sus-Colți are o formă ovală și este orientată est-vest. Reprezintă un semibordei prevăzut cu două adîncituri de formă ovală al căror fund se află la 1,25 m, respectiv 1,45 m sub nivelul antic de călcare. Pe marginea de est și în centru se află pragurile-trepte de coborîre, situate la 0,80 m adîncime.

După materia primă din care sînt prelucrate obiectele descoperite se împart în:

1) Obiecte din metal — singura piesă descoperită o reprezintă un cuțit din fier cu minerul dreptunghiular în secțiune, iar lama triunghiulară (pl. 2/6). Rețin însă atenția numeroasele bucăți de zgură și fragmentele de roci calco-piritice ce probează existența unor preocupări de prelucrare a metalului în zonă. Descoperirea unor eventuale cuptoare, existente în tradiția folclorică, dar nesesizate arheologic, ar fi deosebit de revelatoare.

² S. Morintz, *Dacia*, NS, 1, 1957, p. 113-132. Al. Vulpe, *Ferigile*, Buc., 1967; C. Buzdugan, *Carpica*, 1, 1968, p. 73-93. Alături de locuința descoperită la Mlăjeț, în cadrul aceluiași cercetări arheologice de pe valea Buzăului, cercetată de către dl. Valeriu Leahu, reprezintă primele dovezi cu urme de locuire din această fază culturală deoarece pînă în prezent s-au descoperit doar morminte.

2) Obiecte din piatră — se remarcă un frecător sferoidal din silix (granit), dar care ar putea fi foste prelucrat în epoca bronzului și apoi refolosit de către geto-daci (pl. 2/1).

3) Obiecte din lut ars — menționăm numărul relativ mare (cinci) de fusaiole descoperite pe traseul secțiunii efectuate. Forma lor este diversă — bitronconică aplatizată, plată dar obținută dintr-un fragment de vas lucrat la roată, cilindrică și două bitronconice. Dintre alte obiecte din lut ars se distinge un „mosor“ și o miniatură de vas (pl. 3/1—7).

În privința ceramicii vom menționa mai întâi pe cea lucrată cu mâna și care constituie majoritatea. Pastă este în general grosieră, în cazul vaselor mari, conținând ca degresant cioburi pisate și nisip. Culoarea este cenușiu-gălbuie la exterior, iar profilul negru.

Două fragmente provenind dintr-un vas mare, tip urnă, sînt lucrate dintr-o pastă relativ fină, de culoare gălbuie. Suprafața interioară este acoperită cu un strat de angobă roșie. Celelalte vase, dintr-o pastă fină, au o culoare cenușiu-gălbuie cum este cazul străchinilor. În schimb vasele mici, cestile și cănille, sînt dintr-o pastă fină de culoare brun-cenușie, iar decorul constă din caneluri pe umăr.

După formă și destinație se întîlnesc următoarele tipuri de vase :

1. Vasul „urnă“ cu buza verticală, dreaptă, sau răsfrîntă oblic. Corpul are pereții puțin arcuți și este prevăzut cu apucători plate, semicirculare ori dreptunghiulare orizontale sau oblice în sus. Fundul este drept .

2. Vasul borcan cu buza verticală, dreaptă ori țesită oblic spre interior. Corpul cu profil drept este decorat cu un brîu alveolat îndeobște orizontal, mai rar oblic. Apucăturile, ce întrerup brîul sînt semicirculare, plate, orientate oblic în sus (pl. 7/3, 4, 7).

3. Castronul, din care s-au păstrat doar părți inferioare are corpul tronconic, la fundul drept.

4. Cana are gura relativ largă, buza răsfrîntă oblic în sus, iar corpul cu pereții bombăți. Toarta lată este supraînălțată. Fundul e drept (pl. 7/5 ; 8/2).

5. Ceșca, reprezentată printr-un singur fragment, este prevăzută cu un decor canelat orizontal pe umăr, întrerupt de mici proeminențe tronconice.

6. Strachina are buza scundă, verticală, rotunjită, iar corpul tronconic.

Ceramica lucrată la roată este reprezentată printr-un număr relativ mic de fragmente.

1. Cana cu corpul bitronconic și fundul inelar. Toarta, puțin lătită, are marginile lobate (pl. 7/6).

2. Castronul cu corp tronconic și fund inelar e prevăzut cu torți-apucători orizontale, semicirculare (pl. 7/8).

3. Vasul bitronconic este reprezentat doar printr-un fragment ceramic.

4. Vasul de provizii este de asemenea prezent printr-un singur fragment ceramic (pl. 7/2).

Ceramica de import este reprezentată prin fragmente de amfore de culoare roșie-cărămizie sau albicioasă. Dată fiind starea lor extrem de fragmentară și de corodată nu ne putem pronunța asupra apartenenței lor.

Caracteristicile generale ale ceramicii autditone lucrate la roată, cu analogii în formele descoperite în toate așezările geto-dace, îi fixează cadrul între secolele III—I î.e.n. Acest cadru cronologic este susținut și de ceramica elenistă de import (amfore).

IV. *Epoca prefeudală* este reprezentată prin locuința nr. 7 ce are o formă dreptunghiulară (lungimea de 4 m) și este orientată est—vest. Podeaua, prevăzută în trepte, se află la 0,40 m sub nivelul antic de călcare. În centrul ei se află un mare bulgăr, rotund, de diatomită ce a servit probabil drept vatră.

Dintre obiectele de inventar în afara unei fusaiole plate lucrată dintr-un fragment de vas lucrat la roată, a putut fi reconstituit un vas în formă de borcan înalt, cu buza răsfrîntă, a cărui datare în sec. VII î.e.n. este îndreptățită prin analogiile pe care le are cu vasele descoperite în necropola de la Sărata Monteoru? (pl. 8/1).

² I. Nestor și E. Zaharia, MCA, VI, 1955, p. 509—515, fig. 1/6.

Prin toate cele prezentate mai sus așezarea de tip rural de la confluența Sibiciului cu Buzăul este deosebit de importantă, știindu-se că valea Buzăului a constituit în tot cursul istoriei un vad de trecere între sudul și nordul Carpaților Meridionali. În plus așezarea respectivă se află și la întretăierea drumului de pe valea pârului Sibiciu, drum ce venea de la exploatarea de chihlimbar din zona Colți-Aluniș, cu cel de pe valea râului Buzău.

LES RECHERCHES ARCHEOLOGIQUES DE SIBICIU DE SUS, DÉP. DE BUZĂU

Résumé

Les recherches archéologiques de surface effectuées au long de la vallée du Buzău, soumise à des travaux hydrotechniques, ont abouti à la découverte, entre autres, de l'établissement de Burdușoia sur le territoire du village Sibiciu de Sus, dép. de Buzău.

L'endroit mentionné se trouve sur la terrasse supérieure du ruisseau Sibiciu, tout près de la confluence de celui-ci avec la rivière Buzău, en pleine zone de dépression flanquée vers le NO, N et NE de hauts sommets. D'une forme quasitriangulaire, renfermant une surface d'environ 1 ha, l'établissement est délimité vers le SO par le village Sibiciu de Sus, vers le NO par la route Pătirlagele—Colți et vers le NE par la colline Burdușoia.

Malgré le fait que les fouilles ont été modestes elles ont permis de constater l'existence de plusieurs niveaux d'habitation en commensant avec l'âge du bronze et allant jusqu'au VIIe siècle de n. è.

A l'âge du bronze appartiennent quelques objets en bronze, pierre, os et terre cuite. La céramique, très corrodée et fragmentaire, est pauvrement décorée mais malgré cela on peut l'attribuer à la civilisation Monteoru IG. Des découvertes semblables ont été effectuées sur un plateau voisin, situé sur la côte droite du Sibiciu, dénommé Podu Vici, ainsi que sur les pentes de SE de la colline Burdușoia, sur le chemin qui monte vers Gornetu.

Le premier âge du fer est représenté par des matériaux découverts autant dans les niveaux archéologiques que dans la hutte no. 1. La céramique, d'après ses traits caractéristiques peut être encadrée dans l'horizon culturel Hirșești—Perigile et datée aux VIe—IVe siècles av. n. è. Par conséquent cette découverte constitue avec celle de Măjeș — on peu plus au Nord — les premiers endroits où on a identifié des établissements de cet horizon culturel, parceque jusqu'à présent on ne connaît que des sépultures.

La deuxième époque du fer constitue la période du maximum de développement de cet établissement géto-dace. Les habitations identifiées (no. 2—6), malgré le fait qu'elles ont été partiellement fouillées, on a pu établir qu'elles ont des dimensions moyennes et qu'elles sont demien-fouillées dans la terre. D'après les objets découverts — en fer, pierre, terre cuite et céramique — l'établissement appartient aux IIIe—I^e siècles av. n. è.

L'époque préféodale est représentée par la hutte no. 7 qui date du VIIe siècle de n. è.